

KRAJAČEVA ŠPILJA NA KORDUNU

Antonio Mihalić
Speleološko društvo Karlovac

Pogled iz unutrašnjosti špilje prema zidu Foto: Hrvoje Cvitanović

Krajačeva špilja jedna je od mnogih špilja na području Korduna, kojim su tijekom povijesti prolazile mnoge vojske. Stanovnici su pred najezdama preživljavali na razne načine, a u krajnjoj nuždi i skrivanjem u špilje.

Prvi spomen o Krajačevoj špilji nalazimo u knjizi Topografija Karlovačke Vojne Krajine putopisca Julija Frasa.

Karlovački speleolozi Rudolf Starić, Daroslav Marinić, Ljubomir Šainović i Pero Mrkalj istraživali su Krajačevu špiju 1975. god. te je povodom tog istraživanja izašao članak u Karlovačkom tjedniku od 11. rujna 1975. godine. U članku stanovnici toga kraja tvrde da je špilja dugačka više kilometara (tvrdnja je možda i

točna), i da je povezana s okolnim srednjovjekovnim gradovima te da je nekoliko stoljeća služila kao sklonište ili zbjeg od Turaka.

Tome svjedoči i zid koji se nalazi nekoliko metara od samog ulaza, izgrađen od kamena i žbuke, a u njemu i danas postoje okrugli otvori kao puškarnice ili „šišarde“ kroz koje je špilja branjena.

Naime, blizu nje, prema legendi, nalazio se put kojim su se često kretale turske karavane te je to područje bilo povoljno za presretanje.

Kako toj špilji nisu mogli prići na nekoliko stotina metara zbog dobre obrane, prema legendi, Turci su htjeli riješiti problem napada na karavane

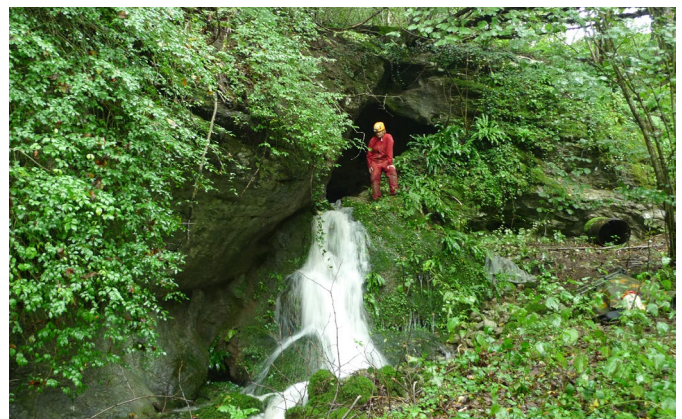
tako da u dolini kojom teče potok naprave branu za umjetno jezero te na taj način potope zbjeg. Prema narodnim predajama stanovnici toga kraja ne znaju je li taj pokušaj uspio.

Zbjeg se, naime, iz špilje, radi obrane, koristio velikim topom koji je bio napravljen od dvije uzdužne polovice debela drveta trešnje koji iznutra imaju provrt i spojene su poprečno okovima da se pri ispaljivanju projektila top ne raspadne. Prema predaji, iz topa su se ispaljivale kamene kugle teške od 6 do 8 kilograma. Takve naprave narod naziva „štuc“.

Istu smo priču i mi čuli u jednom restoranu 2001. god. na cesti D1 pa smo odlučili provjeriti istinitost predaje.

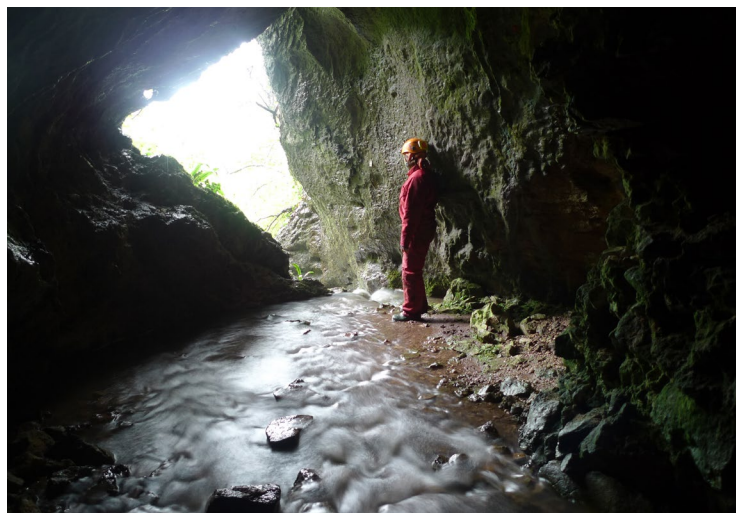
Ispred ulaza u Krajačevu špilju Foto: Hrvoje Cvitanović

Ulaz u Krajačevu špilju za visokih voda Foto: Hrvoje Cvitanović

Zid iz perioda prodora turaka u ulaznom djelu špilje Foto: Hrvoje Cvitanović

Pogled od zida prema ulazu u špilju Foto: Hrvoje Cvitanović

NOVIJE ISTRAŽIVAJE KRAJAČEVE ŠPILJE

Nakon legende o zidu i topu, a pregledom topografskih karata, kod sela Krajačići na karti je vidljiva topografska oznaka za špilju gore navedena imena, blizu koje postoji stalan izvor i tok vode pa smo odlučili posjetiti je.

Od članova Speleološkog društva Karlovac (SDK) pri prvome preliminarnom istraživanju sudjelovali su Zoran Čučković, Marina Trpčić, Neven Šuica, Hrvoje Cvitanović i Antonio Mihalić. Cilj ove akcije bio je pronaći

špilju te utvrditi daljnje smjernice istraživanja. Dolaskom do pozicije na karti nađena su dva objekta, od kojih je veći Krajačeva špilja te jedan manji u neposrednoj blizini Krajačeve špilje nazvan Mala špilja.

Pri drugom obilasku istraživana je Mala špilja, koju su pokušali istražiti Marina Trpčić i Neven Šuica, no na samom ulazu tog objekta nalazio se manji sifon za koji se utvrdilo da se može preroniti na dah te da se iza

sifona nalazi vidljiva perspektiva koja je prolazna, stoga su istraživanja odgođena za neko sušnije razdoblje.

Prvi dio ekipe usmjerio je pažnju na samu Krajačevu špilju i zid te obilazak ulaznog dijela špilje do sifona koji je udaljen 50 m od ulaza, a drugi je dio ekipe u ronilačkim odijelima provjerio sifon te je utvrđeno da se može preroniti na dah. Istraživanja su tu prekinuta jer je odlučeno da se cijela Krajačeva špilja s Malom špiljom sljedećim dolaskom topografski snimi.

Slap na 30 m od ulaza Foto: Hrvoje Cvitanović

Slap na 30 m od ulaza Foto: Hrvoje Cvitanović

PRISTUP OBJEKTU

Od ceste D1 kod zaselka Božiči kreće se ulijevo cestom prema selu Mala Crkvina. U Maloj Crkvini kreće se desno na makadamski put te se dođe do uzbrdice prije sela Krajačići gdje se ostavlja automobil zbog loše ceste. Špilja se nalazi u istočnom dijelu doline dugačke oko 400 m, a najlakše je doći do nje prateći uzvodno potok koji izvire 10-ak metara ispod Krajačeve špilje. Gauss-Kriegerove koordinate špilje su $x=50\ 12\ 172$, $y=55\ 40\ 380$, $z=187\text{m}$, karta Karlovac 370-1-3 (1:25 000).

OPIS KRAJAČEVE ŠPILJE

U špilju se ulazi kroz ulaz veličine 2,8 m x 2,7 m. Desetak metara od ulaza u lijevoj strani nalaze se ostatci već spomenutog zida koji je na sredini odnešen djelovanjem vode, dok se u desnoj strani od ulaza nalazi zida samo u tragovima. Azimut pružanja glavnoga kanala uglavnom je 315°. Iza zida na dužini od 22 m nalazi se penj od 1 m nakon kojega se špilja nastavlja istim azimutom s više kamenica ispunjenih vodom.

Sifon se nalazi 50 m od ulaza u špilju. Velika je vjerojatnost da u duljim sušnim razdobljima taj sifon nestane ili se

smanji do te mjere da je prolazan bez ronilačkih odijela. U jednom od naših istraživanja sifon se spustio 20 cm.

Nakon sifona nalazi se odvojak (sigasti saljev na lijevoj strani kanala) koji se vraća unazad pod kutom od 225° dužine 16 m. Na udaljenosti 4 m od navedenog odvojka, u stropu špilje nalazi se kanal dužine 12 m, a neposredno iza njega nalazi se još jedan odvojak u lijevoj strani špilje.

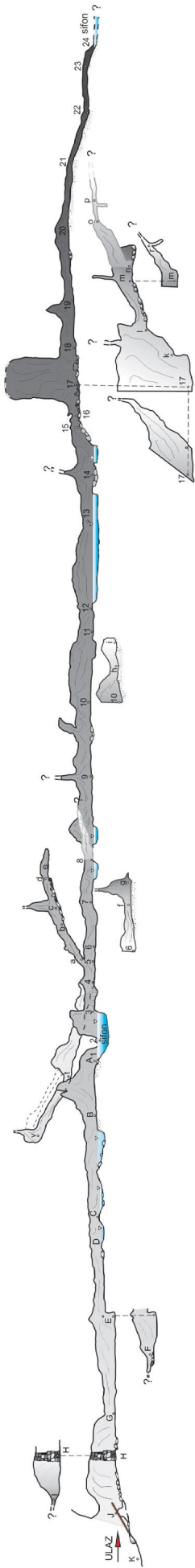
Iznad točke 9 (78 m od ulaza) nalazi se dimnjak djelomično zatvoren velikim kamenom, iza kojega je P. Rade tehničkim penjanjem dimnjaka visine 10 m ušao u gornju fosilnu etažu. Ta se etaža grana u tri dijela, koji još nisu topografski snimljeni. Na 106 m od ulaza nalazi se veća dvorana visine oko 8 m, a dužine 10 m gdje se također penjanjem po desnoj strani dolazi na drugu etažu s nizom manjih kanala. Dvorana je najviša točka glavnoga kanala. Na tome smo mjestu primijetili da je špilja hidrološki vrlo aktivna po ostacima organskog otpada koje je voda tu nanijela. Nakon dvorane glavni se kanal pruža u duljinu 20 m, a onda slijedi pad od sitnog pijeska i blata prema sifonu. Sifon je širine 80 cm i visine 20 cm. U vrlo sušnim razdobljima vjerojatno se voda u sifonu prilično spusti, no kod svakog našeg

dolaska taj je sifon bio otprilike isti. Postoji mogućnost prokopavanja jer se dno sifona sastoji od sitnog pijeska i blata, međutim glavni je problem u vrlo niskom stropu.

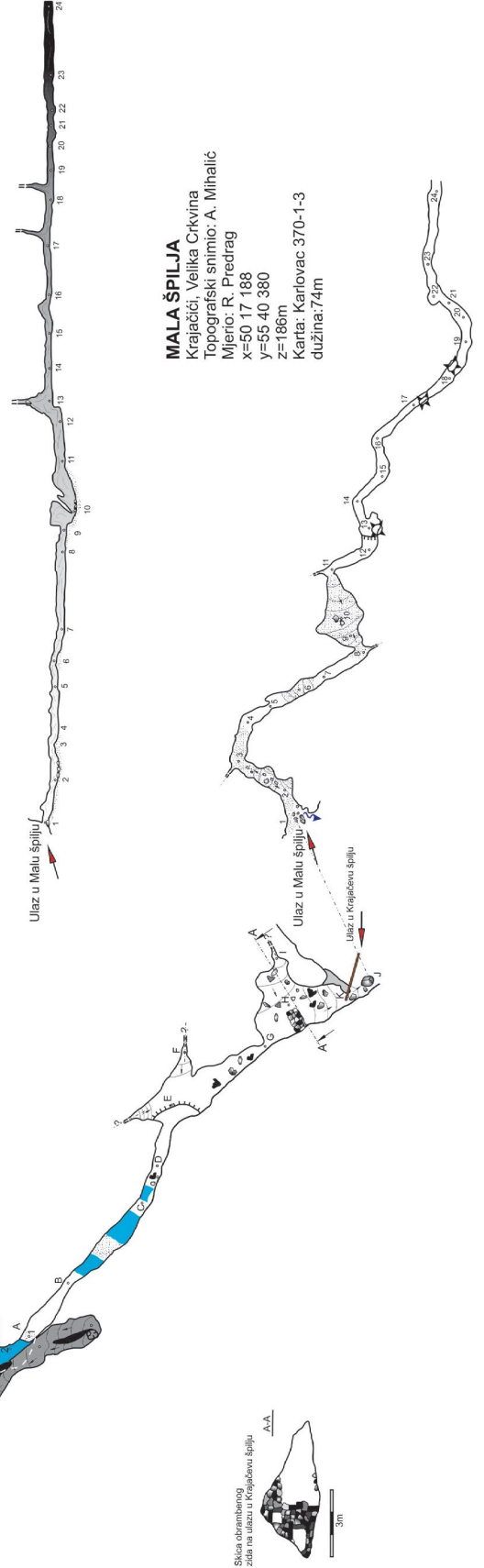
Ispod ulaza u Krajačevu špilju postoji stalan izvor pa sve upućuje na to da ova špilja za sada ima tri etaže, međutim ulazak u izvor ispod Krajačeve špilje nije moguć jer voda izvire iz uskih pukotina, a iz same špilje nema odvojaka prema aktivnoj etaži (prema dolje) ili takav nije primijećen.

Tlocrtna duljina topografski snimljenih kanala iznosi 232 m, a visinska razlika 11 m. Na ulazu u špilju nalazi se pločica 047-095.

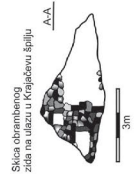
Pri istraživanju 27. 4. 2002. god vrijeme je bilo oblačno, no ništa nije upućivalo na to da bi moglo biti oborina u velikim količinama. Kod svakog istraživanja rabili smo ronilačka odijela koja bismo skidali poslije prvog sifona. Naknadno smo doznali da je nedugo po našem ulasku u špilju počela obilna kiša. Dok smo bili na poziciji oko točke 10 i snimali jednu dvoranicu, u desnoj strani kanala počela je tutnjava koju je P. Rade prvi čuo jer sam ja bio zauzet crtanjem. Na njegovo pitanje: „Antonio, što se to čuje?“, prva mi je pomisao bila da

KRAJAČEVA ŠPIILJA
 Krajačići, Velika Crkвина
 Topografski snimio: A. Mihalčić
 Mjerilo: P. Rade
 x=50 12 172
 y=55 40 380
 z=187m
 karta: Karlovac 370-1-3
 Dužina:220m

MALA ŠPIILJA
 Krajačići, Velika Crkвина
 Topografski snimio: A. Mihalčić
 Mjerilo: R. Predrag
 x=50 17 188
 y=55 40 380
 z=186m
 Karta: Karlovac 370-1-3
 dužina:74m

Ulaz u Malu špilju za velikih voda
Foto: Hrvoje Cvitanović

netko vozi nekakvo vozilo iznad špilje. Na to je Peđa rekao: „VODA!“ (moj tup pogled), međutim tutnjava se pojačavala. Najbrže što smo mogli krenuli smo do prvog sifona ne znajući koliko vode nailazi. Kada smo stigli, voda se već digla do visine čizama i bez dogovora odustali smo od presvlačenja u ronilačka odijela, već smo onako u korduri preronili sifon.

Kako Krajačeva špilja ima relativno visoke kanale, ovo nije bila pogibeljna situacija jer se ima gdje skloniti i pričekati prolaz vode, no psihološki je moment fascinant (adrenalin do neba kao u filmu „Ukleti hram“ o Indiani Jonesu samo nije bilo one glazbe - tatatatata) jer voda tutnji po špilji. Da stvari budu još bolje, kod presvlačenja na ulazu u špilju i oblačenja ronilačkih odijela, stvari smo ostavili na sredini kanala pokraj zida gdje je voda kasnije najjače tekla te smo neko vrijeme nakon izlaska uz smijeh skupljali stvari po polju ispred Krajačeve. Sve su stvari pronađene, a nacrt smo završili u sljedećoj akciji.

U daljnjem nastavku istraživanja trebalo bi provesti rekognosciranje sjeverozapadno od Krajačeve špilje u području koji se naziva Ponorac Veljunski i gdje postoji jedan povremeni ponor (Vrelac), udaljen od Krajačeve špilje otprilike 1 km zapadno.

OPIS MALE ŠPILJE

Kako sam opisao u početku teksta, kada smo prvi put bili na ulazu u Malu špilju, ondje se nalazio sifon pa su istraživanja bila onemogućena. Tek se 28. 10. 2001. sifon povukao i špilja je bila otvorena za istraživanje.

Radi se o jednostavnom speleološkom objektu koji se pruža uglavnom horizontalno, međutim na mjestima kanal je vrlo uzak i nizak.

Ulaz je visine 0,4 m i širine 3 m, a smjer pružanja špiljskoga kanala uglavnom je u smjeru SI. Nakon 22 m od ulaza dolazimo na dio koji se spušta pod ploču, ispod koje se prošlo otkopavanjem nanesenog sedimenta (najniži dio špilje). Nakon tog provlačenja nalaze se tri dimnjaka koji se sužavaju i nisu prolazni. U Maloj špilji nisu primijećeni nikakvi špiljski ukrasi. Istražena je do točke 24, odnosno 74 m od ulaza. Predrag Rade prošao je još 50-ak metara i ide dalje. Visinska razlika od točke ulaza do najviše točke u špilji je 2,5 m. Na ulazu u špilju nalazi se pločica 047-093. Koordinate ulaza su $x=50\ 17\ 188$ $y=55\ 40\ 380$ $z=186$ m.

Kako je već prije spomenut prodor vode u Krajačevu špilju, pri izlasku iz Male špilje primijetili smo da iz nje izlazi otprilike ista količina vode kao i iz Krajačeve. Kako je Mala špilja kudikamo manjih dimenzija, na većini mjesta visina stropa je tek 0,6 m, tako da bi se budući posjetitelji trebali dobro informirati o vremenskoj prognozi jer mjesta za preživljavanje (mogućih zračnih džepova) u Maloj špilji ima malo i u slučaju oborina postoji velika opasnost od stradavanja kao i teško prolazni dio kod točke 10 ako se napuni vodom.

KRAJAČEVA ŠPILJA IN KORDUN (Central Croatia)

Krajačeva špilja is one of many caves in the Kordun region, through which numerous armies have passed over the course of history. Local population survived the invasions in many ways, even retreating to caves in the times of need. The first record of Krajačeva špilja is to be found in a book by our archivist Julijo Fras, 'Topografija Karlovačke Vojne Krajne,' published in 1835. Karlovac City cavers from the Dubovac Caving Section first surveyed Krajačeva špilja down to the sump in 1975. Several meters from the entrance a wall of stone and plaster was built and even today we can see on it the round holes or arrow slits, through which the cave was defended. According to a legend, close to the cave there was a path which was often used by Turkish caravans, from which local people were hiding in the cave in the first place.

TOPOGRAFSKO SNIMANJE KRAJAČEVE ŠPILJE

24. 10. 2001. god.

Predrag Rade i Antonio Mihalić topografski su snimali Krajačevu špilju od ulaza do prvog sifona; od točke K do A, dok je Hrvoje Cvitanović skupljao biološki materijal te izvršio pregled i fotografiranje zida.

28. 10. 2001. god.

Topografsko snimanje (Antonio Mihalić i Predrag Rade) Krajačeve špilje od prvog do drugog sifona, od točke 1 do 24, te istraživanje Male špilje od točke 1 do 24.

27. 4. 2002. god.

Pokušaj topografskog snimanja (Antonio Mihalić i Predrag Rade) nekih upitnika sa strane, a usred snimanja kod odvojka na točki 13 dolazi do nailaska vode u Krajačevu špilju, topografsko snimanje je prekinuto.

22. 6. 2002. god.

Plan je bio odraditi završno topografsko snimanje gornje etaže Krajačeve špilje, dio iznad točke 17. Peđa ne bi bio Peđa da nije uspio naći još tri fosilna kanala koji do danas još nisu topografski snimljeni, pomaknuvši veliki kamen iznad točke 12. (Nemojte ga voditi na akcije završavanja topografskih snimanja).

Pogled od zida prema unutrašnjosti špilje
Foto: Hrvoje Cvitanović